

COVID-19 SALGINININ KUZEY EGE BÖLGESİ'NDEKİ TURİZM İŞLETMELERİ ÜZERİNE ETKİLERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH TO DETERMINE THE EFFECTS OF THE COVID-19 EPIDEMIC ON TOURISM ENTERPRISES IN THE NORTH AEGEAN REGION

Yasin KARADENİZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
ykaradeniz@comu.edu.tr
ORCID:0000-0002-5609-5171

Çiğdem ÖZKAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
cigdemozkan@comu.edu.tr
ORCID:0000-0002-9823-4117

ÖZ

Geliş Tarihi:

30.1.2022

Kabul Tarihi:

7.9.2022

Yayın Tarihi:

30.09.2022

Anahtar Kelimeler

Covid-19

Salgın

Turizm İşletmeleri

Kuzey Ege

Keywords

Covid-19

Epidemic

Tourism Businesses

North Eagean

Bu araştırma kapsamında, Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve 'Covid-19' olarak teşhis edilen salgının turizm işletmeleri üzerindeki 2020 ve 2021 yaz sezonlarındaki etkileri tespit edilmek istenmektedir.

Ağustos-Eylül 2021 döneminde Ayvalık-Ayvacak/Kadrga sahili arasında faaliyet gösteren toplamda 22 adet kamping, glamping, günübirlik tesis, sezonluk daire, yıldızlı otel, butik otel, apart vb turizm işletmesi ziyaret edilmiştir. Bu tesislerde görevli yöneticiler veya işletmecilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler temalara ayrılarak analiz edilmiştir.

Analizler sonucunda, Covid-19 salgını sürecinin kuzey ege bölgesindeki turizm işletmeleri üzerinde ortaya çıkan sosyo-ekonomik etkilerine ve bundan sonrası için alınabilecek tedbirlere yönelik bulgular paylaşılmıştır. Araştırmaya katılan işletme yöneticilerinin çoğu (Kamping, Glamping, Günübirlik hariç), Covid-19 salgın sürecinin işletmelere ek bir maliyet getirdiğini ifade etmiştir. Ancak bu maliyetleri işletmelerdeki fiyatlara yansıtamadıklarını ve bu nedenle karlılıklarının düştüğünü vurgulamışlardır. Araştırmanın dünya gündeminde tartışılan güncel bir konu olması ve elde edilen sonuçlar bakımından da Türkiye turizmi ve ekonomisi üzerindeki salgın etkilerinin tespit edilmesi hususunda önemli katkılar sağlayabileceği düşüncesi çalışmayı önemli hale getirmektedir.

ABSTRACT

Within the scope of this research, it is desired to determine the effects of the epidemic, which emerged in the city of Wuhan, China and diagnosed as 'Covid-19', on tourism businesses in the summer seasons of 2020 and 2021.

Between August and September 2021, a total of 22 businesses were visited. Face-to-face meetings with managers or operators in charge of these facilities has been conducted. The data obtained as a result of the interviews were analyzed by dividing them into themes.

As a result of the analyzes, findings about the emerging socio-economic effects caused by Covid-19 epidemic process on tourism businesses and the measures that can be taken for the future are shared. Most of the business managers who participated in the research (except for camping, glamping and establishments for excursionists), expressed that Covid-19 epidemic process brought an additional cost to businesses. However, what they pointed out is that they cannot reflect these additional costs to prices, which causes their profit ability to decrease. The Notion that the research is on a up-to-date and hotly-debated topic all around the world and it is also very important as it plays a crucial role on detecting the impact of the epidemic on Turkey's tourism and economy qualifies it as an important study.

DOI: <https://doi.org/10.30783/neysosbilin.1065344>

Atıf/Cite as: Karadeniz, Y., Özkan, Ç. (2022). Covid-19 Salgınının Kuzey Ege Bölgesi'ndeki Turizm İşletmeleri Üzerine Etkilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(3), 1803-1814.

Giriş

2019 yılının sonlarında Covid-19 salgının ortaya çıkması ve hızlıca bütün dünyaya yayılmasıyla birlikte virüsün yayılmasını önlemek ve bulaşmasını azaltmak için olağanüstü küresel önlemler uygulanmaya başlamış ve buna paralel olarak diğer yandan da aşı çalışmaları başlamıştır. Aşılamada ve hasta sayılarında yaşanan olumlu gelişmelere bağlı olarak özellikle 2021 yılında alınan önlemlerin bir bölümü Dünya genelinde gevşetilmiştir. Ancak Dünya Sağlık Örgütü ve ülkelerin yetkili sağlık birimleri tarafından salgına ilişkin mevcut gelişmeler ve bilimsel çalışmalar sürekli takip edilmekte ve gerektiğinde ek tedbirler alınabilmektedir.

Salgın sürecinin ülkelerde birçok açıdan ortaya çıkardığı sorunlar ve sıkıntılar ilk günden itibaren hep gündeme getirilmiştir. Bu süreç dünya ülkelerindeki birçok sektörü de etkilemiştir. Turizm sektörü de bu sektörlerin başında gelmektedir. Salgın hastalıklar ve turizm sektörü arasında önemi bir ilişki vardır. Turizm kaynaklı yaşanan ülkelerarası hareketlilikler, hastalıkların bir ülkeden başka ülkelere taşınmasına sebep olabilmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de salgının yayılması ile bulaş riskini önlemek için alınan tedbirlere bağlı olarak yaşanan kısıtlamalar başta turizm sektörü olmak üzere, diğer birçok sektörü de olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca yaşanan bu durumdan yaş, cinsiyet, statü farkı gözetmeksizin, toplumun tüm kesimleri de etkilenmektedir. Dünya genelinde yurtdışına seyahat yasaklarının konması, tur seyahatlerinin belirli bir dönem yasaklanması, konaklama sınırlamaları gibi tedbirler özellikle salgın döneminin ilk sezonu olan 2020 yaz sezonunda turizm sektörünü ciddi anlamda etkilemiştir.

Salgın sonrası dönem olan 2020 ve 2021 yıllarında devlet salgının toplum ve işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için birçok tedbir paketi açıklamış ve bunları sırasıyla uygulamaya koymuştur.

Covid-19 salgının turizm sektöründeki etkilerini farklı açılardan ortaya koymak için salgının ilk çıktığı yıllardan itibaren literatürde bazı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışma, hem literatürde yapılan çalışmalara katkı sağlamak hem de Çin’in Vuhan şehrinde ortaya çıkan ve *yeni koronavirüs (Covid-19)* olarak teşhis edilen salgının kuzey ege bölgesindeki turizm işletmeleri üzerindeki 2020 ve 2021 yaz sezonlarındaki etkilerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmada öncelikle Covid-19 salgının turizm ve ekonomiye olası ve mevcut etkileri ile salgınla ilgili literatürde yapılan bazı çalışmalardan bahsedilmiştir. Daha sonra çalışmanın amaç, yöntem ve analizlerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Analizler sonucunda, Covid-19 salgını sürecinin turizm işletmeleri üzerinde ortaya çıkan etkilerine ve bundan sonrası için alınabilecek tedbirlere yönelik bulgular açıklanmıştır. Son bölümde ise çalışmadan elde edilen bulgular ışığında, benzer çalışmalarla paralellik gösteren noktalarda vurgulanarak sonuç ve öneriler paylaşılmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Covid 19 salgını ile birlikte, sağlık sistemi ve toplumsal hayatla ilgili ortaya çıkan sorunların yanında; üretimin gerilemesi, ürünlerin tedarik zincirinde aksaklıklar yaşanması, ulusal ve uluslararası iş hayatındaki olumsuzluklar, piyasadaki kötü nakit akışı ve gelir artışında önemli düşüş gibi ciddi ekonomik sorunlar baş göstermiştir (Haleem, Javaid ve Vaishya, 2020: 1).

Turizm sektörü de, Dünya genelinde küresel salgınlardan kaynaklı konjektürel dalgalanmalardan hızlı bir şekilde etkilenmektedir. Bu sektörün önemli bir ayağı olan turizm işletmeleri Türkiye Ekonomisi açısından son derece önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden bu işletmelerin salgından etkilenmesi ülke ekonomisini de etkilemektedir.

Turizm ve seyahat sektörü, gelir etkisi ve istihdam olanakları bakımından dünyadaki en büyük üçüncü sektör olarak görülmektedir. Son yıllarda dünyanın farklı yerlerinde meydana gelen doğal afetler, iç çatışmalar, salgın hastalıklar, teknolojik başarısızlık, terör saldırıları, bio güvenlik tehditleri, ekonomik, politik ve siyasi istikrarsızlık dahil olmak üzere, SARS (şiddetli akut solunum yolu enfeksiyonu), 11 Eylül saldırıları, Körfez Savaşı gibi küresel krizler ve bu krizlerin etkileri (Scott ve Laws, 2005: 150) turizm talebini değişik oranlarda olumsuz etkilemiştir. Turizm sektörü krizin etki ve büyüklüğüne bağlı olarak değişik oranlarda dalgalanabilmekte ve ekonomik kayıplar kaçınılmaz olabilmektedir.

Yirmi yıldan daha kısa bir sürede dünya ölümcül ve yıkıcı bir salgınla üçüncü kez karşı karşıya kalmıştır. Birincisi 2002-2003 yıllarında gerçekleşen şiddetli akut solunum sendromu (SARS), ikincisi 2012 yılında Orta Doğu solunum sendromu koronavirüs (MERS-CoV) olmuştur. Hem SARS hem de MERS’in yayılmasında da tek bir kişinin taşıyıcı olması yeterli olmuş ve beraberinde pek çok kişiye aynı anda bu hastalık bulaşmıştır. Son olarak

Dünya, Çin'in Wuhan kentinde deniz ürünlerinin satıldığı bir pazarda başladığı ve yayıldığı ifade edilen Covid-19 virüsüyle karşı karşıya kalmıştır.

Bu salgının ortaya çıkması ile birlikte Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), ülkelerin virüsle etkin mücadele edebilmesi için müdahale rehberlik paketi yayımlamıştır. Bu süreç dinamik bir yapıya sahip olarak nitelendirilmiş olup DSÖ örgütü tarafından bu rehber sürekli güncellenmektedir.

Dünya Turizm Örgütü resmî web sayfasında Mayıs 2020 tarihinde güncellenerek yayımlanan “Covid-19 Salgınının Uluslararası Turizm Üzerindeki Etki Değerlendirmesi” adlı dokümanda yer alan anahtar mesajlar şu şekilde belirtilmiştir (UNWTO, 2020): Dünya, Covid-19 salgını ile eşi görülmemiş bir küresel sağlık, sosyal ve ekonomik acil durum ile karşı karşıyadır. Seyahat ve turizm büyük ölçüde durma noktasındadır. Uçaklar kalkmamakta, oteller büyük ölçüde kapalı tutulmakta ve dünya genelinde uygulanan seyahat kısıtlamaları ile birlikte turizm en fazla etkilenen sektörler arasında yer almaktadır.

Bu süreçte Turizm sektörü daha önce eşi benzeri görülmemiş bir durum ile karşı karşıya kalmıştır. Covid-19 salgını 2020 yılının ilk çeyreğinde turist girişlerini bir yıl önce olduğundan çok daha az bir orana indirmiştir. 2020 yılının ilk çeyreğinde ülkelere turist girişleri bir önceki yıla göre %22 oranında bir düşüş göstermektedir. Son çeyreğin son ayı olan aralık ayında ki salgının etkisini arttırdığı ay olarak ifade edilebilir. Düşüş %57 oranına ulaşmaktadır. Bu oran 80 milyar ABD doları gelir kaybı anlamına gelmektedir (UNWTO, 2020). 2021 yıl yaz sezonunda ise aşı alanında yaşanan olumlu gelişmeler hasta sayılarına da yansımış ve kademeli normalleşme adımlarının atılması ile birlikte Türkiye’de turizm sektörü bir önceki yıla göre daha fazla hareketlenmiştir.

Türkiye’de turizm geliri, salgın sürecine denk gelen 2020 yılında bir önceki yıla göre %65,1 azalarak 12 milyar 59 milyon 320 bin dolar olmuştur. Turizm geliri 2021 yılında ise bir önceki yıla göre %103 artarak 24 milyar 482 milyon 332 bin dolar olmuştur. Turizm geliri Nisan, Mayıs ve Haziran 2022 aylarından oluşan II. Çeyrekte ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %190,2 artmıştır (<https://data.tuik.gov.tr/>, 2022).

Covid-19 tüm sektörlerin ve yatırımcıların kısa süre içinde önemli ve büyük kayıplara uğramasına sebep olmakla birlikte bu durumun etkisini bir süre daha devam ettireceği öngörülmektedir. Ülkelerin bu etkileri azaltabilmek için önemli ekonomik tedbirleri ardı ardına aldıkları ve önemli ekonomik paketler açıkladıkları görülmektedir. Bu ekonomik paketlere rağmen küresel bir durgunluğun kaçınılmaz olduğu ve bu durgunluğun uzun bir süre devam edeceği yaygın şekilde ifade edilmektedir.

Covid-19 salgını dünya çapında yüksek ve artan maliyetler yaratmaktadır ve gerekli koruma önlemleri ekonomiyi ciddi şekilde etkilemektedir. Salgının bir sonucu olarak, küresel ekonominin 2020 yılında önemli ölçüde daraldığı görülmektedir. 2021 yılında ise aşılama hızının artmasıyla birlikte küresel ekonominin, ekonomik faaliyetler normalleştiği ve politik desteklerle birlikte büyüyeceği öngörülmektedir. Bununla birlikte, risklerin de dikkate alınması ve daha ciddi sonuçlarla karşılaşılabilmesi de göz ardı edilmemelidir. Özellikle belli sektörler salgının etkisi sonucu çok ciddi zarar görmüş ve görmeye de devam edeceği için karar vericilerin gerek hane halklarını ve gerekse işletmeleri korumak adına parasal ve finansal piyasa önlemleri alması gerekecektir.

Yine uluslararası düzeyde, salgının etkilerinin üstesinden gelmek için, hem ekonomik açıdan zor durumda kalan hem de zayıf sağlık sistemi sebebiyle bu süreci daha zor atlatabilecek olan ülkelere de finansal açıdan destek olunmasının gerekli olacağı öngörülmektedir (IMF (2020) “World Economic Outlook”, April 2020 -- The Great Lockdown). Özellikle dünya genelinde geliştirilen Covid-19 aşılarının ekonomisi ve sağlık sistemi zayıf ülkelere de ulaşması salgının hızla ortadan kaldırılması ve yayılmasının önlenmesinde çok önemli olan bir diğer husustur.

Salgının yayılmaya başladığı 2020 yılının başlarından itibaren salgının çeşitli açılardan değerlendirildiği ve birçok sektörle ilişkilendirildiği bilimsel çalışmalar yayınlanmaya başlanmıştır ve farklı alanlarda salgınla ilişkili yapılan bu çalışmalar halen yayınlanmaya devam etmektedir. Aşağıda bu çalışmalardan bazı örnekler verilmiştir.

Çeti ve Ünlüöner (2019) çalışmalarında salgın hastalıklara bağlı olarak oluşan sağlık krizlerinin turizm sektörü üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmada ayak ve ağız hastalığı, SARS, kuş gribi, domuz gribi ve ebola salgınları ele alınmıştır. Salgınların etkisinin belirlenebilmesi için turist sayısı üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Bulgulara göre salgınların ülkelerin turist sayıları üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Salgınla ilgili ilk vakanın görüldüğü yıl veya bir sonraki yılda ülkelerin gelen turist sayılarında düşüş yaşandığı tespit edilmiştir.

Alaeddinoğlu ve Rol (2020) çalışmasında, öncelikle turizm ve salgınlar arasındaki ilişkiyi incelemiş ve geçmişte dünyayı etkisi altına alan salgınların turizmde yarattığı krizler ve üretilen çözümleri irdelemişlerdir. Salgın

dönemlerinde insanların tatil anlayışlarının büyük ölçüde değiştiği tespit edilmiştir. Bu dönemde seyahat tercihlerinde psikolojik tercihlerin; ekonomik ve sosyal tercihlerin önüne geçtiği belirlenmiştir.

Çıtak ve Çalış (2020) çalışmasında, Covid-19'un ülkemiz için önemli bir döviz geliri sağlayan turizm sektörüne olan finansal etkilerini ele almışlardır.

Köşker (2017) çalışmasında, Tıp biliminin ilerlemesine ve hastalıkların dünya genelinde yaygınlaşmasının etkili bir şekilde kontrolüne rağmen, turizm talebini etkileyen bazı hastalıklar bulunduğunu, 2001 yılında Birleşik Krallık'ta meydana gelen ŞAP (Ağız ve burun hastalığı) hastalığının özellikle kırsal turizmi etkilediğini belirtmiştir. Aynı çalışmada 2003 yılında Asya'daki SARS hastalığının da Asya ülkelerindeki turizm hareketlerini olumsuz etkilediği vurgulanmıştır.

Erol (2020) çalışmasında; İtalya, İspanya ve Türkiye örneklerine yer vermiştir. Çalışmada bu ülkelerde alınan tedbirlerden bahsedilmektedir. Ancak alınan önlemlere rağmen, Covid-19 krizinin ne zaman sona ereceğini bilmemenin, tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de kaygıların sürmesine neden olacağı vurgulanmıştır.

Khan (2020) çalışmasında; Covid-19 salgının Safranbolu'da turizme etkilerini incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Covid-19 salgını Safranbolu'ya gelen turist sayısını oldukça azaltmıştır.

Acar (2020) çalışmasında, "Çin'den dünyaya yayılan ölümcül virüsün küresel ölçekte etkileri uzun süre hissedilebilecek türden zararlar oluşturacağı ve diğer birçok sektör gibi turizm sektörünün de bu zararlardan doğrudan olumsuz bir şekilde etkileneceği" sonucuna varmıştır.

Özatay ve Sak (2020) yazdıkları makalede ise "Küresel salgının olası iktisadi etkilerini hızla yönetebilmek için bir tedbir seti geliştirmek, küresel salgına karşı doğru tedbirlerin alınmasını kolaylaştıracaktır." vurgusunu yapmışlardır.

Üstün ve Özçiftçi (2020) çalışmasında, "Hastalığın farklı seyreden klinik prognozu, görüldüğü yaş grupları ve yayılışı dikkate alındığında; konunun sadece tıbbi boyutla sınırla kalmayacağı, sosyokültürel, etik ve ahlâk, hukuk, eğitim, turizm, ekonomi, tarım, halk sağlığı açısından olumsuz bazı etkileri olabileceği tahmin edilebilir." şeklinde açıklamalar yapmışlardır.

Budak ve Korkmaz (2020) makalelerinde COVID-19 pandemisini genel olarak değerlendirmişler ve pandemi sürecinin, dünyadaki diğer ülkelerle birlikte Türkiye'deki etkisini de dikkate alarak, çıkarımlarda bulunmuşlardır.

Tekin, Sosyal (2021) çalışmasında "Turizm işletmelerinin ve yükseköğretim kurumlarının Covid-19 salgını sürecindeki yenilikçi uygulamalarına, geleceğin meslekleri ile insan kaynağının özelliklerine ve geleceğin yenilikçi turizm eğitimi için tavsiyelere" yer vermiştir.

Gün (2021) çalışmasında, "Türkiye'de turizm sektörünün Covid-19 sürecinden ciddi bir biçimde etkilenmiş olduğunu; Türkiye'ye yurt dışından gelen turist sayısı ile turizmden elde edilen gelirin 2020 yılında 2019 yılına kıyasla ciddi bir düşüş göstermiş olduğuna yönelik bulgular" elde etmiştir.

Ayıttey vd. (2020) tarafından yapılan çalışmada ise Covid 19 salgınının Çin ve Dünya ekonomisine olan etkileri araştırılmış ve salgının yılın ilk çeyreğinde Çin ekonomisini yaklaşık 62 milyar dolar ve dünya ekonomisini de 280 milyar doları aşan zarara uğratacağının tahmin edildiği ifade edilmiştir.

Abu Bakar ve Rosbi'ye (2020) göre, pandemi turizm sektöründe arz ve talep dengesinin bozulmasına neden olacaktır. Buda zamanında müdahale edilmezse turizm sektörünün çöküşüne neden olabilecektir.

Hoque vd. de (2020), Çin'de Covid 19 salgınının turizm sektörü üzerine etkilerini incelemiştir.

Mahase (2020) tarafından yapılan çalışmada WHO verilerine göre virüsün yayılmasını takip eden süreçte, maske vb. kişisel koruyucu ekipman ve solunum cihazlarına olan talebin normal seviyelere göre 100 kat ve ilgili malzeme fiyatlarının da yaklaşık 20 kat artış gösterdiği belirtilmektedir.

Turizm sektörü talep boyutu itibarıyla meydana gelen farklı durumlara olumlu veya olumsuz bir şekilde ani tepkiler verebilen dinamik bir yapıya sahiptir. Küresel ölçekte ilgi ile takip edilen, gerçekleştirildikleri bölgelere ciddi rakamlarda ziyaretçi akışı sağlayan ve ev sahibi ülkelerde gelir yaratıcı etkiye sahip etkinlikler ya da destinasyonların sahip olduğu ve onları eşsiz kılan çekicilikler turizm sektöründen elde edilen gelirler üzerinde pozitif bir etki oluştururken; terör saldırıları, siyasi olaylar ve salgın hastalıklar gibi beklenmeyen ve yaşanması arzu edilmeyen bir dizi durum da küresel çapta seyahat ile ilgili planların değiştirilmesi, rezervasyonların iptali ve

sınırların salgının görüldüğü ülke vatandaşlarına kapatılması gibi durumlar turizm sektörü açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Öngörülemez durumlar arasında yer alan salgın hastalıklar da ortaya çıktığı destinasyona olan güveni azaltmaktadır (Çeti ve Ünlüören, 2019: 109-110).

Bu tür çalışmaların geliştirilmesi ve salgın sonrasında turizm sektöründe ve bu bağlamda ülke ekonomisinde ortaya çıkan somut durumun değerlendirilmesi ve sektöre yönelik geleceğe dönük öneriler geliştirilmesi açısından yapılan çalışma önem arz etmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Literatürde yukarıda örneklerini verdiğimiz Covid-19 salgınının turizm ve ekonomi alanındaki etkilerini açıklamaya yönelik güncel olarak yayınlanan bazı makalelerden kısaca bahsedilmiştir. Konunun güncel bir konu olması, bu güncelliğini önümüzdeki dönemlerde de sürdürme ihtimalinin yüksek olması, henüz ortaya çıkmayan yönlerinin olması ve araştırma bölgemizde böyle bir çalışmanın olmaması gibi nedenler, bizleri böyle bir çalışmaya yönlendirmiştir. Araştırmayla özellikle salgının Kuzey Ege bölgesindeki turizm işletmelerine yansımaları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda Türkiye Ekonomisine katkısı açısından da, Kuzey Ege Bölgesinin Covid-19 sonrası dönem Turizm faaliyetlerinin ve gelirlerinin durumunun genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır ve geleceğe dönük bazı ekonomik tahminlerin yapılabilmesine de olanak tanınmıştır.

Bu araştırma kapsamında, Çin'in Vuhan şehrinde ortaya çıkan ve *yeni koronavirus (Covid-19)* olarak teşhis edilen salgının turizm işletmeleri üzerindeki 2020 ve 2021 yaz sezonlarındaki etkileri tespit edilmek istenmektedir. Bu amaç doğrultusunda Kuzey Ege bölgesinde bulunan yaz sezonunda hizmet veren turizm işletmeleri yöneticileri veya işletme sahipleri ile Ağustos-Eylül 2021 döneminde görüşmeler yapılarak, salgının bölge işletmeleri üzerindeki iki dönemlik sosyo-ekonomik etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma Soruları

Araştırma soruları, sektördeki uzman görüşleri alınarak ve ayrıca literatür taraması yapılarak oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında, işletmelerin faaliyet süreleri, işletme türü, soruları yanıtlayan kişilerin işletmedeki görevi gibi kategorik soruların yanı sıra aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Geçmiş sezonlardaki doluluk oranları ile Covid-19 sonrası 2020 ve 2021 sezonlarındaki doluluk oranları arasında ne gibi farklılıklar vardır?
- Covid-19 geçmişte işletmenize gelen misafir profilini etkiledi mi? Ne gibi değişiklik oldu?
- Covid-19 nedeniyle personel sayısında herhangi bir değişiklik yapıldı mı?
- Covid-19 nedeniyle alınan ek tedbirler işletmenizde ek bir maliyete neden oldu mu? Ne gibi ek tedbirler aldınız?
- Covid-19 sürecinde devletten herhangi bir destek aldınız mı? Cevabınız evet ise ne tür bir destek aldınız?
- Covid-19 sürecinde rezervasyon yönteminde herhangi bir değişiklik oldu mu? Cevabınız evet ise ne tür bir değişiklik yaptınız?
- Covid-19 sürecinde tur ile gelen misafirleriniz oldu mu?
- Covid-19 sürecinde işletmenizin gelirlerinde değişiklikler oldu mu?
- Covid-19 sonrası dönemler olan 2020 yaz sezonu ile 2021 yaz sezonu arasında gözlemlediğiniz genel farklılıklar var mı? Varsa kısaca açıklayınız.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada, nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracı olan görüşme tekniğinden yararlanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Ağustos-Eylül 2021 döneminde Ayvalık-Ayvacık/Kadırga sahili arasında faaliyet gösteren toplamda 22 adet kamping, glamping, günübirlik tesis, sezonluk daire, yıldızlı otel, butik otel, apart vb

turizm işletmesi ziyaret edilmiştir. Bu tesislerde görevli yöneticiler veya işletmecilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler temalara ayrılarak analiz edilmiştir.

Evren-Örneklem ve Kısıtlar

Araştırmanın evrenini kuzey ege bölgesindeki turizm işletmeleri oluşturmaktadır. Araştırmada ulaşılabilirlik, zaman, maliyet kısıtlarından dolayı evrenin tamamına ulaşmak yerine örneklem alınma yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda veri toplama aracı başlığında da açıkladığımız yaklaşık 145 işletmeden seçili 22 adet işletmenin yetkilileri ile görüşmeler yapılmıştır. İşletmeleri seçerken araştırmadan daha detaylı bulgular elde etmek amacıyla ‘farklı türlerdeki turizm işletmelerinin seçilmesi’ (Kamu / Özel, 3 yıldız / 4 yıldız gibi) hususuna dikkat edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgular açıklanmıştır. Aşağıda Tablo 1’de araştırmaya katılan turizm işletmeleri ve işletme sorumlularına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 1’de yer alan ifadelerle göre, araştırmaya 18 erkek ve 4 kadın işletme sorumlusu katılmıştır. Katılımcıların işletmelerde pozisyonları farklı olmakla birlikte genellikle orta ve üst yönetim kademeleri olan Önbüro şefi/müdürü, muhasebe müdürü, genel müdür, yönetici, F&B müdürü, işletme sahiplerinden oluşmaktadır. İşletmelerin faaliyet sürelerinin 3 yıl ile 49 yıl arasında değiştiği ve gününbirlik işletmeden 5 yıldızlı otele kadar farklı konaklama tipindeki işletmelerin araştırmaya katıldığı görülmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanlara İlişkin Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Pozisyon	İşletme Faaliyet Süresi (Yıl)	İşletme Türü
K1	Erkek	Ön büro şefi	11	4 Yıldız
K2	Erkek	Sahibi	18	Pansiyon
K3	Erkek	Yönetici	8	Gününbirlik
K4	Kadın	Sahibi	7	Kamping/Rest.
K5	Erkek	Muhasebe müdürü	23	3 Yıldız
K6	Erkek	Muhasebe müdürü	6	Butik Otel
K7	Erkek	Sahibi	30	3 Yıldız
K8	Erkek	İşletmeci	4	2 Yıldız
K9	Erkek	Ön büro müdürü	6	Pansiyon
K10	Erkek	Sahibi	30	Gününbirlik
K11	Erkek	Sahibi	3	Kamping/Glamp.
K12	Erkek	Ön büro müdürü	30	Termal otel
K13	Erkek	F&B müdürü	3	Termal otel
K14	Erkek	Müdür	3	Resort Otel
K15	Erkek	Sahibi	25	5 Yıldız
K16	Kadın	Ön büro müdürü	6	4 Yıldız
K17	Kadın	Sahibi	49	Motel
K18	Erkek	Genel müdür	6	5 Yıldız
K19	Erkek	Ön büro müdürü	15	Termal otel
K20	Erkek	Sahibi	20	Butik Otel
K21	Erkek	Sahibi	5	Restoran
K22	Kadın	Sahibi	10	Pansiyon

Araştırmada katılımcılara yöneltilen sorular belirli temalar altında toplanarak analiz edilmiştir. Bu temalar aşağıdaki gibidir:

Tema 1: Ekonomik Etkileri

Tema 2: Doluluk Oranları ve Personel Sayısına Etkileri

Tema 3: Misafir Profili ve Rezervasyona Etkileri

Tema 1: Ekonomik Etkileri

Katılımcılara yöneltilen “Covid-19 Salgın sürecinin işletmelerine ek maliyet getirip getirmediği” sorusuna tüm katılımcılar, ek maliyet getirdiğini, maliyetlerinin ek tedbirler dolayısıyla arttığını ifade etmişlerdir. Maske, dezenfektan malzemesi, eldiven, uyarı levhaları, hijyen malzemelerinin maliyetleri artırdığını, bu maliyetleri fiyatlara yansıtamadıklarını belirtmişlerdir. “K5 adlı katılımcı kumandaları, anahtarları poşetlediklerini her misafir sonrası yenilediğini, dezenfektan firması ile anlaştıklarını” ve bu nedenle maliyetlerin arttığını ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan otellerden kamping, restoran ve günübirlik ve glampingler hariç diğer işletmelerin tamamı “Güvenli Turizm Belgesi aldıklarını ve bu nedenle her ay denetleme geçirdikleri ve bu denetlemelerin ücretli olması nedeniyle maliyetlerin arttığını” ifade etmişlerdir.

K19 adlı katılımcı “günde yaklaşık 1000 adet maske, 300 adet eldiven tüketiyoruz. Eldiven ve maskenin bu kadar maliyetli olacağını düşünmemiştim. Müşteriye ve çalışanlarımıza vermek zorundayız” demiştir.

K4 adlı katılımcı “bir dezenfektan firması ile anlaştık odalar için her hafta geliyor ve dezenfekte ediyorlar bunun için ücret ödüyoruz” ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Covid-19 sürecinde devletten herhangi bir destek aldınız mı?” sorusuna katılımcıların 7’sinin destek almadığı, pansiyon, restoran, kamping, glamping, günübirlik tesis statüsünde olanların 3.000 TL destek aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Termal otel, otel, butik otel, motel, resort otel statüsünde olanların 2020 ve 2021 yıllarında devlet tarafından salgın kapsamında sağlanan Kısa Çalışma Ödeneği desteğinden faydalandıkları görülmüştür. Destek almayanların ise kendi istekleri ile kısa çalışma ödeneği ve ek maddi destek başvurusunda bulunmadıkları ifade edilebilir.

K10 adlı katılımcı “devletten aldığımız destek çok yetersiz kaldı. Özellikle 2021 sezonun geç açılması maddi olarak bizi çok etkiledi” ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Covid-19 sürecinde işletmenizin gelirlerinde herhangi bir değişiklik oldu mu?” sorusuna katılımcılardan Günübirlik ve Kamping, Glamping işletmeleri dışındaki işletmeler maliyetlerin (hijyen ve maske ve mesafe tedbirleri nedeniyle) arttığını, bu maliyetleri fiyatlara yansıtamadıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle gerek sezonun kısa sürmesi gerekse de ek tedbirler nedeniyle toplam karlılıkta Covid-19 öncesine göre azalma yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Kamping, Glamping, Günübirlik işletme sahipleri ile yapılan görüşmede, gelirlerinin Covid-19 öncesine göre arttığını, daha fazla talep gördüklerini, karavan ile gelen misafirlerinin arttığını belirtmişlerdir. Bu durumun salgın sürecinde beklenen bir sonuç olduğu, tatilecilerin izole, daha az kalabalık ve bireysel tatili daha fazla talep ettikleri söylenebilir. Ayrıca bu işletme sahipleri salgın sonrası dönemde gelen müşterilerinin eğitim düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve üst meslek gruplarından müşterileri misafir ettiklerini belirtmişlerdir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında görülmektedir ki turizm işletmelerinin maliyetlerinde salgın sonrası dönemde alınan tedbirler nedeniyle ciddi maliyet artışı yaşanmıştır. Bu artış da özellikle büyük konaklama işletmelerinde restaurant ve oda hijyeninin sağlanması için personel sayısında artışa gidilmesinin etkili olduğu görülmektedir. Tur ve şehirlerarası seyahat kısıtlamalarının, salgın sonrası yaz sezonunda işletmeleri olumsuz etkilediği gözlenmiştir. Aşı sürecinde yaşanan olumlu gelişmeler sonucunda kademeli normalleşme sürecine geçişle birlikte 2021 yaz sezonunda bazı konaklama işletmelerinin doluluk oranları artmıştır. Bu durum hem işletmelerin mevcut olumsuz ekonomik koşulları aşmaları hem de ülke ekonomisinin canlanması açısından önemli husustur. İstisnai olarak körfez bölgesinde ağırlıklı termal tesis olarak faaliyet gösteren genellikle bebekli ve yaşlı misafirleri olan bazı işletmeler yaz döneminde tam doluluk oranına ulaşamamışlardır. Bu tesis yöneticileri özellikle Eylül 2021 sonrası dönem için daha umutlu olduklarını belirtmişlerdir. Görülüyor ki 60-65 yaş üstü gruplar salgın döneminde ve sezonda tatil yapma konusunda daha çekimser davranmaktadır.

Tema 2: Doluluk Oranları ve Personele Etkileri

Katılımcılara Yöneltilen “Geçmiş sezonlardaki doluluk oranları ile 2020-2021 sezonlarındaki doluluk oranları arasında ne gibi farklılık var?” sorusuna her katılımcının otel konsepti ve buldukları bölgeye göre farklı yanıtlar verdikleri görülmüştür. Bu nedenle bu soruya ilişkin bir genelleme yapılması doğru olmayacaktır. Buna göre;

Butik oteller yöneticileri veya sahipleri doluluklarının %20 - %40 oranlarında düştüğünü ifade etmişlerdir. Günübirlik tesis ve kamping/glampinglerin 2020-2021 yaz sezonunda doluluklarının arttığını ifade etmiştir. 3

yıldızlı bir otel (K1) doluluklarda fark olmadığını, K2 pansiyon azaldığını, K8 (2 yıldızlı otel) doluluklarının değişmediği, pansiyon (K9) doluluğun arttığını ifade etmiştir.

Buradan elde edilen sonuca göre; salgın sürecinde (2020-2021) doluluk oranları işletmelerin rezervasyon alma şekillerine, rezervasyon bağlantılarına, faaliyet sürelerine, işletme tipine, verdikleri hizmete ve buldukları bölgeye göre farklılık göstermektedir.

“Covid-19 salgını sürecinde personel sayısında herhangi bir değişiklik oldu mu?” sorusuna katılımcıların bir bölümü personel sayısında herhangi bir değişiklik yapmadıklarını yaz sezonunda geçmiş sezonlardaki oranda personel çalıştırdıklarını ifade etmişlerdir. Büyük konaklama işletmelerinde ise özellikle restaurant, oda ve havuz hijyeninin tam anlamıyla sağlanabilmesi için personel sayısında artışa gidildiği görülmektedir. Bazı işletmelerde ise dolulukların azalmasına rağmen hijyen, mesafe, masaya servis veya ürünleri servis personelinin sunması nedeniyle personel sayısı azalmamıştır.

“Salgın dönemleri içerisinde olan 2020-2021 yaz sezonu arasında gözlemlediğiniz herhangi bir farklılık var mıdır?” sorusuna katılımcı işletme yöneticilerinden 6’sı fark olmadığını, 4’ü 2020 ye kıyasla aşı sonrası sezon olan 2021 de insanların daha rahat hareket ettiklerini, kademeli normalleşme sürecine geçilmesiyle birlikte 2021 yaz sezonunun dolulukları açısından daha iyi geçtiğini (5 katılımcı), bir kamping işletmecisi ise 2021 yaz sezonunda karavan ile gelen misafirlerin arttığını, gelen misafirlerin gelir ve eğitim seviyelerinin arttığını ifade etmiştir.

Tema 3: Misafir Profili ve Rezervasyona Etkileri

Katılımcılara yöneltilen “Covid-19 süreci misafir profilinizi etkiledi mi?” sorusuna, katılımcıların 9’u misafir profilini etkilemediğini, K3, K7 adlı katılımcılar çevre il ve ilçelerden talep arttığını, K4, K21 adlı katılımcılar misafirlerin daha hesaplı davrandıklarını, her şeyin fiyatını sorduklarını daha az para harcama eğilimi içinde olduklarını ifade etmiştir. K6 adlı katılımcı kalitenin düştüğünü, K10 adlı katılımcı yaşlıların daha önce daha fazla geldiklerini Covid-19 sürecinde gelmediklerini, K11, profil kalitesinin arttığını, K12 ise genç misafirlerin arttığını ifade etmiştir.

Buradan elde edilen sonuca göre; birçok işletmenin misafir profilinde kısmi de olsa değişiklikler olduğu bu değişikliklerin Covid-19 salgın sürecinden kaynaklandığı, salgın sonrasında misafir profilinin ne şekilde olacağı ile ilgili öngöründe bulunulamayacağı ifade edilebilir.

“Salgın sürecinde rezervasyon yönteminde herhangi bir değişiklik oldu mu?” sorusuna, katılımcıların çoğunluğu (Kamping-Glamping hariç) rezervasyon yönteminde herhangi bir değişiklik olmadığı, Kamping ve Glamping müşterilerinin salgın öncesinde kapı müşterisi olduğu salgın sürecinde ise rezervasyon ile geldikleri sonucuna ulaşılmıştır.

“Covid-19 sürecinde tur ile gelen misafirleriniz oldu mu? sorusuna katılımcıların tamamının tur ile gelen misafirlerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Geçmiş dönemlerde Mart-Nisan-Mayıs aylarında tur rezervasyonlarının çok iyi olduğunu fakat kısıtlamalar nedeniyle tur almadıklarını belirtmişlerdir. Yaz sezonunda geçmişte tur rezervasyonu alan bir otel yöneticisi Covid-19 sürecinde tur almadığını belirtmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Covid-19 salgın sürecinden tüm sektörler etkilenmiştir. Ancak turizm sektörü birçok açıdan en başta etkilenen sektörler arasındadır. Araştırmadan elde edilen bulgular, daha önce yapılan benzer araştırmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin, salgın dönemlerinde insanların tatil anlayışları büyük ölçüde değişim göstermektedir. Psikolojik tercihler, ekonomik ve sosyal tercihlerin önüne geçmektedir. Turizm işletmelerine gelen yerli, yabancı turist sayısında düşüşler yaşanmaktadır ve turizm gelirleri salgın öncesi döneme göre düşüş göstermektedir. Turizm işletmelerinde salgından kaynaklı ekipman malzemeleri talebinde artış ve ekipman fiyatlarındaki yükselişe bağlı olarak maliyet artışları yaşanmaktadır. Bu örnekler; hem bu çalışmadan hem de önceki bölümlerde açıklanan çalışmalardan da elde edilen, salgının turizm sektörü üzerindeki ortak etkilerinden bazılarıdır.

Turizm sektörü paydaşlarından olan Kuzey Ege Bölgesi’nde faaliyet yürüten konaklama işletmelerinin salgından ne düzeyde etkilendiğinin belirlenmesine yönelik yapılan bu çalışmadan özetle aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Araştırmaya katılan işletmelerin büyük çoğunluğuna (Kamping, Glamping, Günübirlük hariç), salgın sürecinin ek maliyet getirdiği, bu maliyetlerin fiyatlara tam anlamıyla yansıtılmadığı (müşteri kaybı olmaması için) ve sezonunda kısa sürmesiyle karlılıklarının azaldığı,
- Kuzey ege bölgesindeki Günübirlük, Kamping ve Glamping işletmelerinin salgın sürecinde doluluklarının arttığı ve bu bağlamda gelirlerinin de arttığı, tatilcilerin izole, daha az kalabalık ve bireysel tatili daha fazla talep ettikleri,
- Araştırmaya katılan işletmelerin tamamının, Sağlık bakanlığının belirlediği sosyal mesafe ve hijyen kurallarına dikkat ettikleri, personel sayılarında önemli bir değişikliğe gitmedikleri, (Büyük işletmelerin mutfak ve oda temizlik bölümleri hariç),
- Salgın kısıtlamalarından ve sezondaki gecikmelerden dolayı turla misafir kabul edemedikleri,
- Covid-19 sürecinde (2020-2021) doluluk oranlarının işletmelerin rezervasyon alma şekillerine, rezervasyon bağlantılarına, faaliyet sürelerine, işletme tipine, verdikleri hizmete ve buldukları bölgeye göre farklılık gösterdiği,
- Güvenli turizm sertifikasının işletmelere ek maliyet getirdiği, küçük ölçekli işletmelerin devletten belirli miktarlarda nakit yardım desteği aldığı, orta ve büyük ölçekli işletmelerin ise kısmi çalışma ödeneğinden yararlandığı,
- Salgın sonrası sezonda işletmelere gelen misafirlerin rezervasyon aşamasından itibaren tatil ve işletme seçimlerinde özellikle hijyen ve salgından korunma gereğiyle daha seçici davrandıkları,
- Yaşlı yaş gruplarının salgın döneminde ve sezonda tatil yapma konusunda daha çekimser davrandıkları,
- Ayvacık/Kadırga bölgesindeki günübirlük belediye tesisinde 2021 sezonunda müşteri yoğunluğunun arttığı, ancak Akçay bölgesindeki belediye termal tesislerinde ise tam tersi müşteri yoğunluğunun azaldığı, gözlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; salgın döneminden kuzey ege bölgesindeki turizm işletmeleri ve dolayısıyla turizm sektörü, başta ekonomik koşullar olmak üzere çeşitli açılardan etkilenmiştir. Bu etki işletmenin türüne, konumuna bağlı olarak farklı şekillerde gözlenmiştir. Bu tarz durumlarda olumsuz etkileri daha aza indirmek için devlet tarafından sağlanan desteklerde artışa gidilebilir ve salgın dönemleri için önceden tedbir almaya yönelik yasal düzenlemeler getirilebilir. Özellikle bu süreçte birlikte devlet tarafından önemli turizm yatırım teşviklerinin tekrar revize edilerek yatırımcıların kullanımına sunulması yararlı olabilir. Gelecekte benzer durumlarla karşılaşılmasına yönelik hem devlet hem de işletmeler tarafından önceden bazı eylem planları hazırlanabilir. Böylelikle salgınlara karşı daha hazırlıklı yakalanma şansı artmış olur. Covid-19 salgını tüm dünya ülkelerini, işletmelerini ve mikro bazda toplumdaki bireyleri birçok açıdan etkilemiştir. Salgın dönemlerinde toplumdaki bireylere de salgının yayılma hızının azalması ve ortadan kalkması konusunda önemli görevler düşmektedir. Yeni nesil, çeşitli eğitimlerle salgın dönemlerine daha hazırlıklı hale getirilmeli ve bu şekilde toplumun daha çok bilinçlenmesi sağlanmalıdır. Bu bağlamda tüm kesimlerin salgın döneminde yaşanan olumsuzluklardan gerekli dersleri çıkarması ve bundan sonrası için oluşacak yeni yaşam düzenine bu perspektiften bakması son derece önemlidir.

Covid-19 ve sonuçları turizm sektörünün bir gerçeğidir ve yaşanan krizle mücadele etmenin yolları hem sektör içinde, hem devletler nezdinde hem de uluslararası işbirlikleriyle gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. Salgın kısa vadeli tedbirlerin yanında Türk turizmde kalıcı yapısal bazı değişiklikler yapmak için de bir fırsat olarak görülebilir. Kısa vadede salgın tamamen ortadan kalksa bile birçok sektörde olacağı gibi turizm sektöründe de kalıcı değişimler yaratacağı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda Turizm işletmeleri de bu yaşananlardan yola çıkarak daha dinamik bir yapıya sahip olma gayreti içinde olmalı, özellikle salgın dönemlerinde hizmet sunma şekillerini hızlı bir şekilde değiştirebilme yeteneklerini geliştirmeli ve bunun için gereken profesyonel desteği almalıdırlar. Yapılan tüm bu değerlendirmelere göre de araştırmanın, hem sektöre hem de bundan sonraki benzer çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Abu Bakar, N. ve S. Rosbi (2020). Effect of Coronavirus disease (COVID-19) to tourism industry. *International Journal of Advanced Engineering Research and Science*, Vol-7, Issue-4, 189-193.

- Ayittey, F. K., Ayittey, M. K., Chiwero, N. B., Kamasah, J. S. ve Dzuvor, C. (2020). Economic Impacts of Wuhan 2019-nCoV on China and the World. *Journal of Medical Virology*, 10.1002/jmv.25706.
- Acar, Y. (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, Bahar: 7-21.
- Alaeddinoğlu, F. ve Rol, S. (2020), Covid-19 Pandemisi ve Turizm Üzerindeki Etkileri, *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: Salgın Hastalıklar Özel Sayı.
- Budak, F. ve Korkmaz, Ş. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği, *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, Sayı:1, 62-79.
- Çeti, B. ve Ünlüönen K. (2019). Salgın Hastalıklar Sebebiyle Oluşan Krizlerin Turizm Sektörü Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 2, 109-128.
- Çıtak, N. ve Çalış, Y.E. (2020), Covid-19 Salgınının Turizm Sektörü Üzerine Olan Finansal Etkileri, *İda Academia*, Cilt:3, Sayı:2, 110-132.
- Erol, S.I. (2020). Covid-19'un Turizm Sektöründe İstihdama Etkisi: İtalya, İspanya ve Türkiye Örnekleri, *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 38-49.
- Gün, S. ve Tutcu, A. (2021). Covid-19 Sürecinde Turizm Sektörü ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(6): 530-543.
- Haleem, A.,Javaid, M. ve Vaishya, R.(2020). Effects of COVID-19 Pandemic in Daily Life. *Current Medicine Research and Practice*, Doi: 10.1016/j.cmrp.2020.03.011.
- Hoque, A., Shikha, F. A., Hasanat, M. W., Arif, I. ve Abdul Hamid, A.B. (2020). The Effect of Coronavirus (COVID-19) in the Tourism Industry in China, *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(1).
- IMF (2020). "World Economic Outlook", April 2020 -- The Great Lockdown.
- Khan, A.A. (2020). Covid-19 Salgınının Turizm Üzerindeki Etkileri: Safranbolu Miras Kenti Örneği, *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 28-37
- Köşker, H. (2017). Krizlerin Turizm Sektörüne Etkileri Üzerine Bir Araştırma: 2016 Yılı Türkiye Örneği, *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:62, 216-230.
- Mahase, E. (2020). Coronavirus: global stocks of protective gear are depleted, with demand at "100 times" normal level, WHO warns. *BMJ 2020*; doi: 10.1136/bmj.m543.
- Özatay, F. ve Sak, G. (2020). Covid-19'un Ekonomik Sonuçlarını Yönetebilmek İçin Ne Yapılabilir?, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, www.tepav.org.tr.
- Scott, N. ve Laws, E. (2005). Tourism crises and disasters: Enhancing understanding of system effects. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 19(2-3), 149-158. Doi:10.1300/J073v19n02_12.
- Tekin, Y. (2021). Covid-19 Sürecinde Turizm Sektörü ve Turizm Eğitiminde Yenilikçi Uygulamalar, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(9), 876-888.
- UNWTO (2020). Impact Assessment of the Covid-19 Outbreak on International Tourism
- UNWTO (2020). International Tourist Numbers Could Fall 60-80% In 2020, Unwto Reports
- Üstün, Ç. ve Özçiftçi, S. (2020). Covid-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması, *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, Cilt: 25, Özel Sayı: 1, 142-153.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık. <https://data.tuik.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 06.08.2022.

Açıklamalar

Bu araştırma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından SBA-2021-3362 kodlu BAP projesi kapsamında desteklenmiştir. Ayrıca araştırmanın yapılabilmesi için gerekli

olan “Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul İlkeleri” onayı da 15.04.20021 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu’ndan alınmıştır.

EXTENDED SUMMARY

The problems and problems caused by the epidemic process in many countries have always been brought to the agenda since the first day. This process has also affected many sectors in the countries of the world. The tourism sector is one of these sectors. There is an important relationship between epidemics and the tourism sector. Inter-country movements due to tourism can cause diseases to be transferred from one country to another.

The spread of the epidemic in the world and in Turkey and the restrictions experienced due to the measures taken to prevent the risk of transmission may adversely affect many other sectors, especially the tourism sector. In addition, all segments of the society are also affected by this situation, regardless of age, gender and status. Measures such as imposing travel bans worldwide, banning tour travel for a certain period, and accommodation restrictions have seriously affected the tourism sector, especially in the summer season of 2020, the first season of the epidemic period.

In the post-epidemic period, 2020 and 2021, the state announced many package of measures to reduce the negative effects of the epidemic on society and businesses and put them into practice respectively.

Within the scope of this research, it is desired to determine the effects of the epidemic, which emerged in the city of Wuhan, China and diagnosed as 'newcoronavirus (Covid-19)', on tourism businesses in the summer seasons of 2020 and 2021. For this purpose, the two-term socio-economic effects of the epidemic on the regional businesses were tried to be determined by conducting interviews with the managers or business owners of the tourism enterprises serving in the summer season in the North Aegean region during the period of August-September 2021.

Between August and September 2021, a total of 22 camping, glamping, establishments for excursionists, seasonal apartments, star hotels, boutique hotels, apartments, etc. Businesses were visited. Face-to-face meetings with managers or operators in charge of these facilities has been conducted. The data obtained as a result of the interviews were analyzed by dividing them into themes.

As a result of the analyzes, findings about the emerging socio-economic effects caused by Covid-19 epidemic process on tourism businesses and the measures that can be taken for the future are shared. Most of the business managers who participated in the research (except for camping, glamping and establishments for excursionists), expressed that Covid-19 epidemic process brought an additional cost to businesses. However, what they pointed out is that they cannot reflect these additional costs to prices, which causes their profit ability to decrease. It was observed that all the facilities that were visited conformed to Covid-19 measures established by Ministry of Health. In addition, it was observed that the occupancy of the Daily, Camping and Glamping businesses in the North Aegean region increased during the epidemic and in this context, their incomes increased, and holidaymakers demanded more isolated, less crowded and individual holidays. On the other hand, it is seen that older age groups are more reluctant to take a vacation during the epidemic and season.

According to another result obtained in the research, the occupancy rates in the Covid-19 process (2020-2021) vary according to the way businesses receive reservations, reservation connections, duration of activity, business type, service they provide and the region they are located in.

The Notion that the research is on a up-to-date and hotly-debated topic all around the world and it is also very important as it plays a crucial role on detecting the impact of the epidemic on Turkey's tourism and economy qualifies it as an important study.

According to the results obtained from the research; during the epidemic period, tourism businesses in the northern Aegean region, and therefore the tourism sector, were affected in various aspects, especially in economic conditions. This effect has been observed in different ways depending on the type and location of the enterprise. In such cases, in order to minimize the negative effects, the support provided by the state can be increased and legal regulations can be introduced to take precautionary measures for epidemic periods. Especially with this process, it may be beneficial to revise important tourism investment incentives by the state and make them available to investors. Some action plans can be prepared in advance by both the government and businesses to face similar situations in the future. Thus, the chance of being better prepared for epidemics increases. The Covid-19 epidemic has affected all the countries of the world, businesses and individuals in society on a micro basis in many ways. During epidemic periods, individuals in the society have important duties to reduce the spread of the epidemic and to eliminate it. The new generation should be better prepared for the epidemic periods with various trainings, and in this way, the society should be more conscious. In this context, it is extremely important for all segments to take the necessary lessons from the negativities experienced during the epidemic period and to look at the new life order that will be formed for the future from this perspective.